

TERAZNIEJSZA PRAWDA

i Zwiastun Chrystusowej Epifanii

„A gdy [Baranek] otworzył siódmą pieczęć ... ” „Aleście przystąpili do góry Syon i do miasta Boga żywego, do Jeruzalemu Niebieskiego (...) Patrzajcie, abyście nie gardzili Tym, Który mówi (...): Jeszcze ja raz poruszę nie tylko ziemią, ale i niebem (...) Przeto przyjmując Królestwo nie chwiejące się, miejmy łaskę, przez którą służymy przyjemnie Bogu z bojaźnią i uczciwością. ” „ ... Chrystus przyszedłszy Najwyższy Kapłan (...) Przez większy i doskonalszy przybytek, (...) Znalazłszy wieczne odkupienie. ” — Obj. 8:1; Żyd. 12:22, 25, 26, 28; 9:11,12

TERAŹNIEJSZA PRAWDA

i Zwiastun Chrystusowej Epifanii

Wychodzi co dwa miesiące. Redaktor: Raymond G Jolly. Wydawca: **Swiecki Ruch** Misyjny „Epifania” (odpowiedzialny w Polsce — **Wiktor Stachowiak**), skrytka pocztowa nr 44, 60-955 Poznań. Adres międzynarodowy: Chester Springs, Pa. 19425, USA.
Cena: w prenumeracie rocznej zł 36, pojedyn. numeru zł 6.

KTÓRE TŁUMACZENIE BIBLIJ JEST NAJLEPSZE?

(B.S.' 74, 10-13)

OD CZASU do czasu czytelnicy pytają się o naszą radę, które angielskie tłumaczenie Biblii jest najlepsze dla ogólnego użytku, a które tłumaczenia są najlepsze dla starannego i porównawczego badania. Dla pożytku naszych czytelników w ogólności podajemy tutaj (1) kilka ogólnych myśli o tłumaczeniach Biblii, (2) krótką ocenę niektórych angielskich tłumaczeń Biblii i (3) rekomendację Biblii godnej polecenia dla ogólnego użytku i tych Biblii, które są najodpowiedniejsze dla starannego i porównawczego badania.

Po większej części tłumaczenia Biblii są oparte na dostępnych manuskryptach ksiąg Biblii w językach, w których pierwotnie były one napisane, tj. w hebrajskim i greckim. Nie istnieją już żadne oryginalne manuskrypty Biblii. Mamy jednak liczne ręczne kopie pierwszych kopii oryginalnych manuskryptów. Dlatego jest niezbędne staranne porównanie tych starożytnych manuskryptów, szczególnie najstarszych i cytatów Biblii z innymi starożytnymi pismami, jeżeli mamy określić zawartość oryginalnych manuskryptów Biblii. Pamiętajmy także, że żadne tłumaczenie nie oddaje wszystkich odcieni znaczenia treści i wyrazistości oryginalnych języków. Podobnie, żadne tłumaczenie Biblii na jakikolwiek język nie powinno być wychwalane lub potępiane tylko na podstawie jego dobrego lub lichego porównania z innym tłumaczeniem na ten sam język; ono może być słusznie osądzone dopiero wtedy, kiedy jest porównane z oryginalnymi językami, z których było dokonane.

Mamy liczne tłumaczenia całej Biblii lub jej części. Jej części zostały przetłumaczone na ponad 1000 języków i dialektów. Zauważymy tutaj kilka z tych tłumaczeń:

Targumy — z których głównie literalne tłumaczenie Pięcioksięgu Mojżesza przez Onkelosa

jest najlepsze — są przeważnie parafrazami hebrajskiego tekstu w języku aramejskim. One pochodzą z czasu po powrocie Izraela z Babilonu i znajdują się wśród najstarszych przekładów części Biblii.

Septuaginta, bardzo wpływowy przekład grecki Starego Testamentu z języka hebrajskiego, został dokonany — jak się mówi — przez 72 uczonych Żydów w Aleksandrii (począwszy od około 285 r. przed Chr.). Była ona Starym Testamentem Chrystusa i Apostołów, którzy czynili poprawki cytując z niej, tam gdzie zachodziła potrzeba. Najstarsze tłumaczenie całej Biblii to tłumaczenie Peshito, dokonane około 170 r. po Chr. na język starsosyryjski.

Następnym po Septuagincie, najbardziej wpływowym, starym tłumaczeniem była Wulgata, dokonany przez Hieronima z hebrajskiego i greckiego języka na łacinę (między 385—405 r. po Chr.). Wyclif uczynił to tłumaczenie podstawą dla swego tłumaczenia, pierwszego angielskiego tłumaczenia całej Biblii, a jest ono również podstawą dla przekładu Douay-Rheims-Challoner oraz dla większości innych rzymskokatolickich tłumaczeń na języki europejskie. Hieronim słusznie wyłączył księgi apokryficzne od tłumaczenia, ale papież Damaz skłonił niechętnego Hieronima do przetłumaczenia ich, a Sobór Trydencki ogłosił je jako część Biblii, którą one oczywiście nie są, ponieważ ani żydzi jako kustosze wyroczni Bożych Starego Testamentu (Rzym. 3:1, 2), ani Jezus, ani Apostołowie, ani też pierwotny Kościół nie przyjęli tych ksiąg jako należące do natchnionych ksiąg Biblii.

Najbardziej wpływowe późniejsze tłumaczenie, to oprócz przekładów angielskich, tłumaczenie całej Biblii przez Lutera z hebrajskiego i greckiego na język niemiecki. On nawet miał

przed sobą zabita i rozkrojoną na kawałki krowę i kazał uczonym żydom po hebrajsku nazwać każdą część po to, aby był w stanie lepiej przetłumaczyć Pięcioksiąg Mojżesza. Jego tłumaczenie stało się podstawą tłumaczeń duńsko-norweskich, holenderskich, szwedzkich i islandzkich. A przez Tyndala wpłynęło ono na ang. przekład króla Jakuba (w skrócie KJV). Tłumaczenie to stworzyło górnoniemiecki (literacki) język. Wkrótce ukazały się również tłumaczenia w językach: francuskim rosyjskim, polskim, litewskim, hiszpańskim, portugalskim, węgierskim itd.

Obecnie przystępujemy do krótkiej oceny niektórych angielskich tłumaczeń, rozważając najpierw tłumaczenia całej Biblii w tym porządku, w jakim one ukazywały się, a potem zastanowimy się nad oddzielnymi tłumaczeniami Starego Testamentu i Nowego Testamentu.

PRZEKŁAD KRÓLA JAKUBA

Ten umiłowany, szeroko używany i wpływowy przekład z hebrajskiego i greckiego języka był dokonany przez 47 zdolnych uczonych biblistów na zaproszenie króla Anglii Jakuba I. Ukończony w 1611 r. opierał się on na dziewięciu innych angielskich tłumaczeniach: Wycofa, Tyndala, Coverdale'a, Matthewa, Tavernera, Cranmera, na Przekładzie Genewskim, na Biblii Biskupów i na Przekładzie Douay. Przekład ten do dzisiaj jest jeszcze najwięcej umiłowany, chociaż są liczne niedawno wydane przekłady. Wielu nauczyło się na pamięć tekstów w jego pięknym, ale archaicznym, elżbietańskim języku angielskim i używa go do czytania i do nabożnych celów, ale również wielu się zwraca do niedawnych tłumaczeń dla poważnego badania i dla porównania. Język zmienia się, a ten, który pochodzi z r. 1611 był tak ekstensywny, iż znaczenie wielu słów poważnie zmieniło się. Kiedy ustępy Pisma Św. z powodu archaicznego języka nie są jasno zrozumiałe, to strata jest oczywista. W tym związku ostatnio dokonane przekłady, które ściśle postępują za najstarszymi manuskryptami, są wielce pożyteczne.

Aby to zilustrować, zauważmy ang. słowo „prezent”. W starym języku angielskim słowo to oznaczało (zgodnie z jego pochodzeniem) „*ukazać się, poprzedzać, uprzedzać*”; wyciągniemy jednak złą myśl, jeżeli zastosujemy to słowo, tak jak ono jest pospolicie używane dzisiaj oznaczając „*przeszkodzić, utrudnić, powstrzymać od wydarzenia się, zaistnienia itd.*”.

W Psalmie 18:6 czytamy „zachwyciły” [w ang. jest tu użyte słowo *prevent*] mię sidła śmierci”. Literalne Tłumaczenie Younga wyjaśnia to słowo: „Przedemną są sidła śmierci”. A tłumaczenie Żydowskiego Towarzystwa Publikacji i przekład the Revised Standard Version (w skrócie RSV) oddają to słowo jako „stanać w obliczu”.

W Psalmie 88:14 czytamy: „Z poranku *uprzedza* [ang. słowo *prevent*] cię modlitwa moja” — nie znaczy to, że modlitwa Dawida przeszkodzi lub utrudni coś Bogu, ale że „*ukaze się*” lub „*stanie w obliczu*” Boga, tak jak to słowo oddają ostatnio wydane przekłady. Podobnie to słowo oddają one w Ew. Mat. 17:25, kiedy „*uprzedził* [*prevent*] go [Piotra] Jezus”, On „*wyprzedził*” go lub „*pierwszy przemówił*”. Tak samo czytamy w 1 Tes. 4:15 odnośnie martwychwstania umarłych w czasie Wtórego Przyjścia Jezusa, że „*my, którzy żywi pozostaniemy do przyjścia Pańskiego, nie uprzedzimy* [*prevent*] onych, którzy zasnęli”. Nie oznacza to, że żyjący święci przeszkodzą lub powstrzymają od wzbudzenia tych świętych, którzy śpią (1 Kor. 15:18) w nieświadomym stanie śmierci przy Wtórym Przyjściu, ale że żyjący święci nie „*uprzedzą*” ich, tak jak to słowo właściwie oddają ostatnio wydane tłumaczenia.

Innym przykładem jest ang. słowo „*letteth*” w 2 Tes. 2:7: „Ten, który teraz przeszkadza” (ang. słowo *letteth*). Przekład the Emphatic Diaglott i inne tłumaczenia pokazują, że archaiczne znaczenie słowa *letteth* było „*przeszkadza, utrudnia, wstrzymuje*”, a które się całkiem różni od jego dzisiejszego pospolicie używanego znaczenia „*pozwala*” lub „*zezwała*”. (Co do wyjaśnienia tego tekstu, zob. tom II *Nadszedł Czas*, str. 323).

Chociaż inne przekłady są cenne dla porównawczego badania, to jednak przekład KJV jest nadal najwięcej przyjmowany i szeroko używany. Jest on niezrównany w swoich czcigodnych wyrażeniach, nieprześcigniony w swojej poetyckiej piękności i znakomity w swoich wysiłkach naśladowania bardzo ściśle ograniczonego tekstu hebrajskiego i greckiego — nawet słowo w słowo, jeżeli to jest możliwe.

DOSŁOWNE TŁUMACZENIE YOUNGA

Dr Robert Young, opracował Analityczną Koordynację Younga i wydał to wyśmienite tłumaczenie (1862), praktycznie będące oddaniem słowo w słowo na język angielski użytych przez niego tekstów hebrajskich i greckich. Chociaż był on prezbiterianinem, to jednak mało uwi-

dacznia się w jego dziele tendencja denominacyjna. Wierząc w Boskie słowne natchnienie oryginalnych ustępów Pisma Św. oświadczył on w przedmowie do swego przejrzanego wydania co następuje:

„Natchnienie to rozciąga się tylko na oryginalny tekst, *gdy pochodzi on spod piór pisarzy*, ale nie rozciąga się ono na jakiegokolwiek tłumaczenia dokonane przez człowieka, choćby był on czcigodny, sędziwy lub najlepszy; o ile więc jakiegokolwiek z tych tłumaczeń trzyma się oryginału — nie dodając do niego ani nie opuszczając z niego żadnej części — o tyle ma ono jakąś *prawdziwą wartość*, ponieważ w tej mierze w jakiej ono się różni od oryginału, w tej samej mierze doktryna lub słowne natchnienie ponosi stratę w tym właśnie przekładzie.

„Jeżeli tłumaczenie podaje *czas terażniejszy*, kiedy oryginał podaje *czas przeszły* lub *czas przeszły* kiedy oryginał podaje *czas terażniejszy*; *perfekt* (czas ten określa przeszłość z punktu widzenia terażniejszości. Występuje również nieraz zamiast czasu terażniejszego prostego — dopisek tłum.) za *czas przyszły* lub *czas przyszły* za *perfekt*; albo też a (rodzajnik nieokreślony) za *the* (rodzajnik określony bez odpowiednika w mowie polskiej — dopisek tłum.) lub *the* za *a*; *tryb rozkazujący* za *tryb przypuszczający*; lub *tryb przypuszczający* za *tryb rozkazujący*; *czasownik* za *rzeczownik* lub *rzeczownik* za *czasownik*, to rzecz jasna, że słowne natchnienie jest tak pominięte, jak gdyby nie istniało. SŁOWO BOŻE JEST UCZYNIONE PRÓŻNYM PRZEZ TRADYJCJE LUDZKIE.

„Ścisłe literalne tłumaczenie nie może być tak przyjemne dla ucha jak to, które ma na celu widoczny sens. To jednak, co powinno się poszukiwać, to nie *eufonię*, ale *prawdę*... Jeżeli dozwolimy, że w pojedynczym przypadku można prawnie oddać *czas przeszły* za *czas terażniejszy*, to gdzie położymy temu kres? Kto ma być sądzony? Jeżeli to uczynimy w jednym ustępie Pisma Św., wprowadzając to, co może wydawać się nam, jako możliwe, dozwolone, prawdopodobne lub domniemane znaczenie Pisma Św., to nie możemy zaprzeczyć tego samego przywileju drugim, którzy mogą przekręcać w podobny sposób inne ustępy Pisma Św.”

Jest to dobra teoria, aczkolwiek w niektórych przypadkach sam dr Young omieszkuje wprowadzić ją w czyn w swoim tłumaczeniu.

ANGIELSKI PRZEJRZANY PRZEKŁAD

Ten przekład (w ang. skrócie ERV) z r. 1885 jest starannym tłumaczeniem, lepszym od przekładu KJV (the King James Yersion). Tłuma-

czenie przekładu KJV posiadali jako grecki tekst tylko *Textus Receptus* wraz z ośmiu tylko greckimi manuskryptami, przy czym żaden z nich nie pochodził wcześniej jak z dziesiątego wieku. Tłumacze jednak przejrzanego przekładu mieli do dyspozycji większą ilość starożytnych manuskryptów, szczególnie Manuskrypt Synaicki i Watykański nr 1209 — *oba te manuskrypty pochodzą z czwartego stulecia*. Wśród wybitnych krytyków tekstu zaproszonych do wzięcia udziału w wydaniu przejrzanego przekładu znajdowali się Wescott i Hort, obaj profesorowie z Cambridge, którzy w r. 1881 opracowali swoje bardzo cenne wydanie Greckiego Nowego Testamentu.

AMERYKAŃSKI STANDARDOWY PRZEKŁAD (ASV)

Przekład ASV często nazywany Amerykańskim Przejrzanym Przekładem (w skrócie ang. ARV), został wydany w r. 1901 będąc oparty na Angielskim Przejrzanym Przekładzie (ERV), jednak Amerykański Komitet Rewizyjny poczynił pewną ilość poważnych zmian, takich jak zastąpienie imienia „Jehowa” przez „Pan” i jednolitym zastąpieniem słowa „sheol” w Starym Testamencie słowami „grób”, „piekło” i „dół”. Jego dosłowne tłumaczenie słowo w słowo nie zawsze daje gładki styl, jednak oba te przekłady są szeroko używane w szkołach, w uczelniach, na uniwersytetach i przez prywatnych studentów, którzy zdają sobie sprawę z ich wyższości nad przekładem KJV. Przekład ASV (the American Standard Version) cieszy się ogólnym uznaniem jako wiarygodne tłumaczenie.

EMFATYCZNA BIBLIA ROTHERHAMA

Jest ona oparta na hebrajskiej recenzji Ginsberga Starego Testamentu i na greckiej recenzji Westcotta i Horta Nowego Testamentu z właściwą emfazą wszędzie pokazaną i cennymi uwagami oraz dodatkami dającymi informacje o wielkim znaczeniu. To literalne tłumaczenie (dokonane w latach 1897—1902) jest uważane przez wielu uczonych, jako najlepsze z dostępnych tłumaczeń. Oddaje ono Boskie imię w Starym Testamencie, jako „Yahweh”.

„BIBLIA FENTONA W NOWOCZESNYM JĘZYKU ANGIELSKIM”

Wydana w r. 1903, podaje niektóre rozbieżności w tłumaczeniu, które są interesujące, chociaż często raczej słabo zaznaczone i czasa-

mi całkiem nieściśle. Ona naśladuje oryginalny porządek ksiąg Starego Testamentu i podaje księgi poetyczne w formie poetycznej. Jest ona pożyteczna dla porównawczego badania („Biblia Moultona dla Nowoczesnego Czytelnika” ma podobne tłumaczenie i podobny format).

„NOWE TŁUMACZENIE” MOFFATTA

Jest to inne tłumaczenie (wydane w r. 1924) na nowoczesny język angielski. Oddaje ono literalny punkt widzenia i używa liczne wyrażenia znane tylko w Szkocji i Anglii. Tłumaczenie to niekiedy idzie za lichymi manuskryptami. Ew. Mat. 1:16 tłumaczy *nie z greckiego tekstu, ale z tłumaczenia starosyryjskiego*, podając: „Józef ojciec Jezusa” — żaden grecki tekst nie dozwoliłby na takie oddanie! (To co może być uważane jako amerykański duplikat, to „Amerykańskie Tłumaczenie” Goodspeeda, wydane w latach 1927—1935 dla amerykańskich czytelników, wolne od wyrażen im nieznanym).

PRZEJRZANY STANDARDOWY PRZEKŁAD

Przekład the Revised Standard Version (skrót RSV) wydany w r. 1952 jest rewizją przekładu ASV z r. 1901. Przekład ten zaznacza, że „nie jest nowym tłumaczeniem na język dzisiejszy. Nie jest on parafrazą mającą na celu uderzające idiomy. Jest to rewizja, która stara się zachować wszystko, co jest najlepsze w Angielskiej Biblii tak jak to jest znane i używane od lat”. Przekład ten jednak używa więcej nowoczesnego języka niż przekład ERV lub przekład ASV. Wrócił on do używania słowa Pan zamiast Jehowa, tak jak to czyni przekład KJV (i również przekład ASV). Wśród jego poważnych błędów znajdują się: (1) wcielenie *do tekstu Starego Testamentu* niektórych wariantów tekstu z tłumaczeń Wulgaty i Septuaginty zamiast podania wyłącznie tłumaczenia tekstu hebrajskiego i (2) przypuszczalne zmiany dokonane w tekście Starego Testamentu bez jakiegokolwiek poparcia hebrajskich manuskryptów, niektóre zmiany nawet bez przypuszczeń są znaczone skrótem „cn” na marginesie. Dokonaliśmy obszernego przeglądu tego przekładu w naszej broszurce zatytułowanej ej „The Revised Standard Version of the Bible Examined”.

„ŚWIĘTA BIBLIA” LAMSA

Tłumaczenie to (z r. 1957) *nie jest dokonane z manuskryptów hebrajskich i greckich*, ale

z tłumaczenia starosyryjskiego Peshito (o którym już uczyniono wzmiankę). To tłumaczenie właściwie opuszcza interpolację podaną w Obj. 20:5: „Ale inni z umarłych nie ożyli, ażby się skończyło tysiąc lat”, a który to fałszywy dopisek znajduje się w przekładzie KJV i w innych tłumaczeniach, i spowodował wiele kłopotu oraz poważną fałszywą doktrynę. Jednak zauważmy w tym tłumaczeniu te o wiele gorsze oddania: W Dz. Ap. 3:21 czytamy: „Którego niebiosa mają przyjąć aż wszystkie rzeczy będą wypełnione, co był przepowiedział Bóg przez usta wszystkich świętych swoich proroków od początku świata” — *restytucja jest opuszczona!* Zaś w 1 Tym. 2:6 czytamy: „Który dał samego siebie na okup za wszystkich, które to świadectwo nastąpiło we właściwym czasie”. Tłumaczenie to jest niepewne pod wieloma względami.

TŁUMACZENIE BERKELEY'A

Konserwatywne tłumaczenie, również nazwane *Nowoczesnym Językiem Biblii* (wydane w r. 1959), zostało dokonane przez dr Gerrit Verkuyl. Podstawowym tekstem greckim tego tłumaczenia jest tekst Tischendorfa (Tischendorf przetłumaczył Nowy Testament na ang. język z trzech najstarszych manuskryptów greckich — dopisek tłum.), chociaż zasięgnięto rady od innych autorytetów. W nowoczesnym języku angielskim to tłumaczenie naśladuje wielce styl przekładu KJV; pokazując w nawiasach niektóre swoje słowa, gdy nie są oparte na najstarszych manuskryptach greckich. Na przykład w Ew. Mat. 6:13 ono właściwie tłumaczy: „od Szatana” (w zgodzie z określonym rodzajnikiem męskim w greckim języku), a następne słowa tego wiersza pokazuje w nawiasach, ponieważ nie znajdują się one w najstarszych manuskryptach.

ROZSZERZONA BIBLIA

Wydana przez Fundację Lockmana (w r. 1965). Ta praca, chociaż jej Nowy Testament jest oparty na greckim tekście Westcotta i Horta, ma tak wiele nawiasów i komentarzy podanych w klamrach — „rozszerzeń” — wtrąconych w jej nowoczesny i często niewłaściwie przetłumaczony tekst, że jest ona trudna do głośnego czytania i niezbyt pożyteczna do prywatnego badania. Jak wykazali zawodowi tłumacze, nie jest to w rzeczywistości tłumaczenie, ale raczej parafraza i komentarz.

BIBLIA JEROZOLIMSKA

Została ona uzależniona od pionierskiej pracy Szkoły Biblijnych Studiów w Jerozolimie. To tłumaczenie na nowoczesny język angielski (wydane w r. 1966) jest głównie używane w Wielkiej Brytanii. Używa ono słowa Yahweh za tetragramaton (czyli za cztery litery hebrajskie YHWH, które przedstawiają Boskie imię Jehowa — dopisek tłum.). Ma ona księgi apokryficzne wśród natchnionych ksiąg Starego Testamentu, jednak ogólnie jest ona całkiem godna zaufania. Np., podobnie do przekładów Rotherhama, ASV, RSV, Moffatta i innych, słusznie opuszcza ona ostatnią część z Ew. Mat. 6:13 jako nieprawdziwą; a w 1 Jana 5:7, 8 podobnie do powyżej wymienionych przekładów, opuszcza ona nieprawdziwe słowa: „w niebie: Ojciec, Słowo, i Duch, a ci trzej jedno są. A trzej są, którzy świadczą na ziemi” (zob. naszą ang. książkę o Bogu, str. 487, 516).

Jednak niektóre jej oddania są bardzo wadliwe i o wiele gorsze od przekładu KJV. Np. oddaje ona Iz. 7:14: „Przetoż wam sam Pan znak da. Oto ten: panna jest z dzieckiem i wkrótce porodzi syna, którego nazwie Immanuel”. Ale czego lepszego można się spodziewać od żydowskich i niewierzących źródeł, które zaprzeczają narodzeniu się Mesjasza z dziewicy? A Ew. Jana 3:16 oddaje ona: „Tak, Bóg tak wielce umiłował świat, że Syna swego jedynego...” Opuszczając więc słowo „narodzonego (na którego greckie manuskrypty mają słowo *gene*), oddaje tekst niepoprawnie i czyni Słowo Boże sprzeczne ze sobą, ponieważ Bóg ma nie tylko jednego Syna, ale wiele (anielskich) synów (1 Moj. 6:2; Ijoba 1:6; 2:1; 38:7); ma On jednak tylko jednego bezpośrednio narodzonego Syna (Psalm 89:28; Kol. 1:15; Obj. 3:14), albowiem wszyscy inni Jego synowie byli stworzeni przez Logosa, Jego „jednorodzonego Syna” (Jana 1:3; Kol. 1:16,17).

ZYWA BIBLIA

Mówi się o tej wielce reklamowanej księdze (wydanej w r. 1970), że jest ona amerykańskim bieżącym fikcyjnym bestsellerem (czyli cieszy się największym popytem). Ponad milion egzemplarzy zostało użytych przez Billy Grahama w związku z jego narodowym programem telewizyjnym. Pan K. Taylor, który ją przygotował, jasno oświadczył, że jest to parafraza. Zgodnie z tym, nie powinno się jej uważać za tłumaczenie. Ona ujmuje i dodaje do Słowa Bożego. Ojciec Keith Clark w swojej przed-

mowie do nowego katolickiego wydania oświadcza, że ona jest napisana „w prawdziwym stylu amerykańskim” i dodaje: „Ostrzegamy tych, którzy pragną się zaangażować w teologiczne spory, by nie używali tej książki”. Zgadza się z tym, bo jest ona całkiem niewiarygodną i często podaje myśli, które są całkiem poza kierunkiem nauk Świętego Słowa Bożego.

NOWA BIBLIA ANGIELSKA (NEB)

NEB (wydana w r. 1970) jest dziełem brytyjskiego komitetu uczonych. Jest ona oddaniem myśli w myśl, dlatego jest ona bardziej parafrazą niż tłumaczeniem. Jest ona cośkolwiek radykalna i nieograniczona w jej odchyleniach od tekstów hebrajskich i greckich. Prof. Driver, zwierzchnik tłumaczy, jest cytowany, jako wyrażający się, że „tłumacze nie usiłowali iść ściśle za idiomami hebrajskimi albo za modą wyrażania się”. Omówiliśmy obszernie tę nową Biblię Angielską w S.B., nr 412 (na żądanie dostarczymy egzemplarz tegoż).

NOWA AMERYKAŃSKA STANDARDOWA BIBLIA

Biblia ta, wydana (w r. 1970) przez Fundację Lockmana, jest rewizją przekładu ASV. Oświadcza ona, że jednym z jej celów jest „oddać tłumaczenie w płynnym i czytelnym stylu według bieżącego używania angielskiego języka”. Chociaż ten nowy przekład dostarcza wiele pożytecznych zarysów i jest on cenny dla porównawczego badania, to jednak odkłada na bok akuratne tłumaczenie słowo w słowo na korzyść płynnego i czytelnego stylu, a zatem jego tekst jest mniej lub więcej niewiarygodny.

INNE TŁUMACZENIA BIBLII

Jest jeszcze pewna liczba starszych i niedawnych tłumaczeń Biblii — niektóre dobrze znane a inne mniej znane. Niektóre są raczej tendencyjne. Wśród nich znajduje się Pismo Święte (z r. 1867) wydane przez Józefa Smitha młodszego, założyciela mormonów lub współczesnych świętych. Jego Biblia jest przekładem króla Jakuba (KJV) przekreślonym przez jego własne dodatki, które nie mają żadnej podstawy w jakimkolwiek manuskrypcie hebrajskim lub greckim, tak jak to wykazaliśmy w naszej ang. broszurce o Mormonizmie (którą dostarczymy na żądanie bezpłatnie).

Innym błędnym tłumaczeniem jest Tłuma-

czenie Nowego Świata, wydane w 1953 przez Towarzystwo Strażnicy. Daje ono dowód tendencji na korzyść błędów „Świadków Jehowy”, włączając szczególnie ich nauki przeciwko okupowi (zobacz naszą broszurę rozpatrującą nauki „Św.J.”)

Jest także kilka nowych rzymskokatolickich tłumaczeń opartych na tłumaczeniach Douay-Rheims-Challoner, włączając tłumaczenie R. A.Knoxa i Biblię Bractwa. Nowa Biblia Amerykańska w nowoczesnym języku angielskim jest oparta na starożytnych manuskryptach greckich i hebrajskich. Ale wszystkie one mają rzymskokatolicki punkt widzenia w niektórych swoich oddaniach. Liczne przekłady króla Jakuba (KJV) i inne Biblie zostały wydane z mniej lub więcej wyjaśniającymi uwagami w nich. W wielu wypadkach te uwagi są pożyteczne, ale w innych prowadzą do błędu, np. te, które znajdują się w *Odnośniku Biblii Scofielda*.

Od czasu do czasu ukazują się tłumaczenia Starego Testamentu lub Nowego Testamentu, albo też ich części.

TŁUMACZENIA STAREGO TESTAMENTU

Tłumaczenie Starego Testamentu Leesera (z r. 1856) oparte na tekście masoryckim jest cenną pomocą w badaniu porównawczym, aczkolwiek należy mieć pewien wzgląd na tłumacza nie wierzącego w dziewicze narodzenie Mesjasza. Tego samego względu wymaga przekład (z r. 1917) Żydowskiego Towarzystwa Publikacji. Chociaż tłumaczenia tego dokonano z tekstu masoryckiego, to jednak idzie ono ściśle za przekładem króla Jakuba (KJV).

INTERLINEARNY STARY TESTAMENT BERRY'EGO

To interlinearne dosłowne tłumaczenie ksiąg hebrajskich 1 Moj. i 2 Moj. wraz z przekładami KJV i RV pokazanymi na marginesach i z notkami u dołu, jest wielce pożyteczne w badaniu tych dwóch ksiąg.

Ukazały się również liczne tłumaczenia Nowego Testamentu. Zauważmy następujące:

THE EMPHATIC DIAGLOTT

To dzieło wydane (w r. 1864) przez Benjamina Wilsona podaje grecki tekst Griesbacha wpisany między wierszami z dosłownym tłumaczeniem słowo w słowo, a na oddzielnej szpalcie dopiero tłumaczenie Wilsona dla ogólnego

czytania. Twierdzi on, że dzieło to jest oparte na pracach licznych zdolnych krytyków i na brzmieniu niektórych bardzo starych manuskryptów greckich, choć nie posiadał on do dyspozycji Manuskryptu Synaickiego. Jest to cenne tłumaczenie Nowego Testamentu, a wydrukowanie tłumaczenia angielskiego pod tekstem greckim jest szczególnie pożyteczne zarówno dla studentów angielskich jak i greckich.

NOWY TESTAMENT DWUDZIESTEGO WIEKU

To tłumaczenie (z r. 1902) w nowoczesnym języku angielskim było dokonane nie przez uczonych z myślą uczynienia Biblii zrozumiałą dla młodzieży. Wynika z tego, że zawiera ono wiele nieścisłości i nie odpowiada tekstom hebrajskim i greckim.

TŁUMACZENIE WEYMOUTH A

Tłumacze *Nowego Testamentu Dwudziestego Wieku* zasięgnęli rady od dra Weymoutha. Wydał on pożyteczny *Nowy Testament Grecki* i nazwał swoje tłumaczenie (z r. 1903) *Nowym Testamentem w Nowoczesnej Mowie*. Nie użyło ono ultranowoczesnego języka angielskiego za jego czasu. Nie uczynił on zarzutu, co do archaicznych słów, jeżeli są one nadal zrozumiałe, mówiąc: „Bez co najmniej cienia starożytności, jest zaledwie możliwe, by była ta godność stylu, która odpowiada świętym tematom”. Jest to dobre tłumaczenie dla porównawczego badania.

NOWY TESTAMENT WILLIAMSA

Pan Charles B. Williams nazwał swoje tłumaczenie *Nowym Testamentem w Języku Ludu* (wydane w r. 1937). Jako uczone grecki dążył on do przekazania dokładnego odcienia znaczenia greckich czasowników, jednak to mu się nie udało w wielu wypadkach. Głównym pożytkiem tego tłumaczenia jest porównawcze badanie.

NOWY TESTAMENT W NOWOCZESNEJ MOWIE PHILLIPSA

Tłumaczenie to (z r. 1958) dokonane przez J. B. Phillipa przemawia jasno z silnie uderzającą żywotnością, a w niektórych wypadkach zdaje się wyrażać prawdziwe znaczenie silniej niż czyni to literalne tłumaczenie. Nie-

łatwo jest w tym tłumaczeniu określić, gdzie się kończy tłumaczenie, a gdzie rozpoczyna się parafraza. Często wyrażenia i całe zdania są dodane. Ono też jest dobre tylko dla porównawczego badania.

ANGIELSKI PRZEKŁAD DZISIEJSZY

Nowy Testament (z r. 1966) nazwany „Dobrą Nowiną dla Nowoczesnego Człowieka” i zaopatrzone w surowe ilustracje już był opublikowany w kilku wydaniach. Jego „tłumacz”, Robert G. Bratcher — według tego, co podają - oświadczył: „Pisarze Nowego Testamentu prawdopodobnie nigdy nie zamierzali, by ich praca była opisem ewangelii na przyszłość, dlatego nie ma jałowego porządku Pisma Świętego”. Jego luźny styl pisania — nieakuratna parafraza i rzeczywiście nie tłumaczenie — w wielu wypadkach niszczy prawdziwe znaczenie tekstu greckiego i stoi bardzo daleko od czcigodnego obchodzenia się ze Słowem Bożym.

INNE TŁUMACZENIA NOWEGO TESTAMENTU

Większość z nich nie jest tak dobrze znana i niektórych już nie ma w druku. (Niektóre starsze z nich są wymienione w *The Emphatic Diaglott*, w przedmowie, str. 6). Nowy Testament Tischendorfa (z r. 1868) jest oparty na manuskryptach: Synaickim, Watykańskim i Aleksandryjskim. Liczbowy Grecki Testament (z r. 1934) został opracowany przez Ivana Panina i oparty na ustalonym przez niego tekście. Tłumaczenie Wade'a (z r. 1934), rozszerzony przekład, widocznie jest zamierzony do wykonania tego, co Moffatt uczynił ponad 30 lat temu. *Autentyczny Nowy Testament* (z r. 1955) został opracowany przez wybitnego uczonego żyda, dra Hugh J. Schonfielda, który posiada dokładną biegłość w sprawach żydowskiego otoczenia z czasów Nowego Testamentu. Tłumaczenie to jest dobrej jakości, choć nie jest tu i ówdzie bez wad. Rozszerzone Tłumaczenie Nowego Testamentu Wuesta (dokonane w latach 1956—59) jest gorsze choć podobne do tłumaczenia N. T. Williamsa.

Zgodny Przekład dokonany przez A. E. Knocha i współpracowników, którzy są uniwersalistami, jest bardzo zwodniczy. Daje on pozór ścisłego trzymania się starożytnych manuskryptów greckich. Jego tłumacze lekceważą autorytatywne gramatyki i słowniki greckie, dowolnie nie biorąc pod uwagę definicji słów i reguł

gramatyki, w celu wtrącenia w ich tłumaczenie sekciarskich poglądów. Ich używanie, jako podstawowej reguły w tłumaczeniu zasady, że każde słowo greckie powinno mieć tylko jeden angielski równoważnik, którego nie powinno się użyć w tłumaczeniu jakiegokolwiek innego słowa greckiego jest jaskrawym wypaczeniem, ponieważ jest to zastosowane do tłumaczenia języka (greckiego), który jest bardzo nacechowany faktami, tj. że z reguły używa on słów mających wiele znaczeń i że on ma tak wiele słów dla każdego znaczenia, na które występuje więcej niż jeden angielski równoważnik. Aoryst wskazujący w greckim języku (czyli czas przeszły dokonany oznaczający czynność, która doszła do skutku bez względu na to, czy rezultat jej trwa nadal, czy też nie — dopisek tłum.), jest regularnie oddawany przez nasz (ang.) historyczny czas miniony, a czasami przez nasz perfect tense (czyli czas określający przeszłość z punktu widzenia terażniejszości — dopisek tłum.).

Na korzyść ekumenizmu rzymsko-katolicy starają się zdobyć protestantów do używania wspólnej Biblii, którą by przyjęły obie strony, ale *włączając do niej księgi apokryficzne*, które nie mają miejsca w Biblii jako część Słowa Bożego.

NASZE ZALECENIA

Nadal zalecamy Przekład Króla Jakuba, jako najlepszą Biblię dla ogólnego użytku, ponieważ jest ona nadal najwięcej znana przez większość ludzi i jest najpełniejsza czci ze wszystkich tłumaczeń angielskich. Jej archaiczne wyrażenia mogą zazwyczaj być łatwo zrozumiane przy pomocy dobrych słowników, a jej wadliwe tłumaczenia i nieścisłości mogą być zazwyczaj łatwo określone przez zasięgnięcie rady z innych dobrych tłumaczeń, konkordancji i słowników. Zalecamy, jako najlepsze Biblie dla starannego i porównawczego badania Amerykański Przekład Standardowy (z 1901 r. który jest też znany jako Amerykański Przekład Przejrzaný; w skrótach ang. ASV, ARV), Tłumaczenie Rotherhama, Literalne Tłumaczenie Younga, the Emphatic Diaglott dla Nowego Testamentu i tłumaczenie Leesera dla Starego Testamentu, chociaż niektóre inne są również cenne, jak to zaznaczono powyżej. (Z powyżej wymienionych tłumaczeń [w języku ang.] możemy dostarczyć z zapasu po cenach niższych niż detaliczne przekłady KJV [liczne rodzaje i style], ASV, Rotherhama, Leesera, Berry'ego i the Emphatic Diaglott, jak również Przedmio-

ową Biblię Nave'a, słowniki biblijne, koncordancje, atlasy itd. — zob. S. B. z listopada — egzemplarz dostarczymy na żądanie bezpłatnie.

Na żądanie możemy również dostarczyć niektóre inne tłumaczenia takie jak: RSV, Przekład Berkeley'a, Nowy Przekład ASV itd.).

OFIARY KSIĄŻĄT WIEKU EWANGELII

(4 Moj. 7:48-65; ciąg dalszy z T.P. '75, 47)

GDYBY jej zasada została przyjęta do serca, to na pewno by zapobiegła głównemu złu jakie istnieje obecnie w Laodycei i obaliłaby wszelkie argumenty, podnoszone przeciw niej przez nowoczesnych rytualistów, dogmatyków, wyższy krytycyzm, legalizm i niedowiarstwo.

(66) Pozafiguralny Abidan ofiarował także łyżkę, pełną pozafiguralnego wonnego kadzidła; ponieważ w niej się mieściły wszystkie cnoty, wypływające ze sprawiedliwości i wiele takich, które wypływają z miłości. Jak poważne argumenty podawał on na obronę miłości, wyrrywającej się ku Bogu ze wszystkiego serca, ze wszystkiej duszy, ze wszystkiej siły i ze wszystkiej myśli! Nauczał on o cnocie czci dla Boga, która powinna być na pierwszym miejscu bez względu na koszt. Pochwalił życie z ufnością w Bogu, tam gdzie nie można Go wyśledzić. Przedstawiał nadzieję nadejścia lepszych czasów, kiedy zniknie zło istniejące w tym dniu, którego wierni muszą doświadczać i dlatego tą nadzieją pocieszał prześladowanych, doświadczanych i strapionych. Wszystkich nauczał ażeby spokojnie poddawali się panującej niesprawiedliwości i przebaczali nieprzyjaciołom oraz wyrządzającym zło. Zawsze nakazywał, by oddawać nie złym lecz dobrym za zło. Zalecał zachowanie pokoju tak jednostkom jak i narodom w przeciwieństwie do wojny. Nauczał tolerancji względem innych opinii religijnych i dobroczynności zamiast prześladowania. Zalecał dobrotliwość tak względem człowieka, jak i zwierzęcia w przeciwieństwie do okrucieństwa i opresji. Zalecał litość dla upadłych, więzionych, rannych na polu walki, zubożałych i ujarzmionych, jako przeciwieństwo nieludzkiego obchodzenia się z bliźnimi. Popierał sprawiedliwe obchodzenie się z drugimi, prawdziwość i rzetelność jako przeciwieństwo niesprawiedliwości, oszustwa i zwodzenia bliźnich. Wykazywał błogosławieństwa wypływające z samokontroli i cierpliwości w myśli, pobudce, słowie i czynie. Głosił (i praktykował) wykonywanie sprawiedliwości, nawet gdyby groziła utratą wolności, a słowo kwakra przeważnie było tak dobre, że stanowiło wystarczające zabezpieczenie. Za przykład tego może posłużyć fakt, że przy przeprowadzaniu ich z

jednego więzienia do drugiego, na słowo, że sami tam pójdą, często zezwalano im udawać się samym bez używania straży, która by ich tam odprowadzała. Pozafiguralny Abidan potrafił tak bardzo wpłynąć na ludzi z sekt fanatycznych, by praktykowali te cnoty, że do dnia dzisiejszego uważani są za lud bojący się Boga i miłujący bliźniego swego, na którym można polegać, że wypełni wymagania sprawiedliwości względem Boga i człowieka. Tym więc sposobem pozafiguralny Abidan nie tylko ofiarował łyżkę z wonnym kadzidłem, lecz z powodzeniem potrafił wprowadzić w praktykę wszystkie cnoty.

(67) Tym artykułem kończymy nasze zastanawianie się nad ofiarami książąt Wieku Ewangelii, na pozafiguralnym zachodzie przybytku. Szafarskie doktryny tych wszystkich trzech pokoleń wykazują, że obóz na zachodzie przybytku przedstawia te denominacje, które szczególnie bronią zasadę sprawiedliwości, jako jeden z przymiotów Bożych. Ponieważ idea sprawiedliwości jest gruntem doktryny usprawiedliwienia z wiary — jest ona doktryną szafarską Kościoła Luterńskiego. Podobnie doktryna o eklezji (ecclesia — kościół), po ludzku myśląc, jako o rządczyni w pośród siebie, czyli w zgromadzeniu braci i siostr, w którym każdemu przyznaje równe — sprawiedliwe — prawa z drugimi, jest szafarską doktryną Kościoła Kongregacyjnego; i doktryna, że prawdziwa religia jest miłością Boga z całego serca oraz miłością bliźniego jak samego siebie — miłość obowiązkowa czyli sprawiedliwość — jest szafarską doktryną sekt fanatycznych. Przeto mamy jeszcze jedno potwierdzenie właściwego wyrozumienia dwunastu pokoleń około przybytku, przedstawiających dwanaście denominacji chrześcijaństwa około prawdziwego Kościoła: z chorągwią wschodniego obozu przedstawiającą moc, południowego obozu mądrość i zachodniego obozu sprawiedliwość.

PYTANIA BEREANSKIE

(1) Nad ilu ofiarami książąt dotąd zastanawialiśmy się, a nad ilu ofiarami mamy się jeszcze zastanawiać? W jakiej kolejności nastę-

powwały ofiary książąt nad pokoleniami po zachodniej stronie przybytku? Jakie pokolenia i w jakim porządku stanowiły obóz na zachodniej stronie przybytku? Co było na chorągwi tego obozu i co to wyobraża? Które Kościoły były reprezentowane przez pokolenia Efraimowe, Manasesowe i Benjaminowe? Jaka doktryna była dana jako szafarstwo Kościołowi Luterzańskiemu? Kongregacjonalnemu? I sektom fanatycznym? Czego te doktryny dowodzą odnośnie chorągwi pokoleń stojących na zachodniej stronie przybytku — figura i pozafigura?

(2) W obrazie na Wiek Ewangelii przez którego z synów Jakubowych jest przedstawiony Kościół luterński i jego lud? Dlaczego ta myśl nie pasuje w obrazie przybytku? Dlaczego obraz przybytku daje inną figurę w łączności z Józefem i Benjaminem niż obraz Jakuba? Wyjaśnij różnice w tych poglądach w pozafigurze względem pokoleń na zachodniej stronie przybytku. Dlaczego bierzemy pokolenia Efraim, Manases i Benjamin, odpowiednio jako figury tych trzech Kościołów na zachodzie pozafiguralnego przybytku? Jaki jest rezultat takiego zastosowania?

(3) Czyje ofiary mają być omawiane w tej części naszego przedmiotu? Kto jest ich figurą? Co znaczą imiona *Elisama i Ammiud*? Jak znaczenia tych imion nasuwają na myśl luterzańskich wodzów, utracjuszy koron? Podaj nazwiska główniejszych wodzów spośród utracjuszy koron tegoż Kościoła? Kto był głównie odpowiedzialny za przekręcenie tego ruchu na denominację luterzańską?

(4) Co, w skróceniu mówiąc, jest specjalną szafarską doktryną Kościoła Luterńskiego? Jakie jest obszerniejsze określenie tej doktryny? Jakie siedem myśli wchodzi w tę doktrynę? Co jest źródłem i skuteczną przyczyną usprawiedliwienia? Zasłużoną przyczyną usprawiedliwienia? I pośrednią przyczyną usprawiedliwienia? Co zadała papieżowi sama natura tejszej doktryny?

(5) Co musimy rozpoznać w papieżstwie, aby właściwie zrozumieć jego fałszerstwo? Jako Antychryst, czego jest ono sfalszowaniem? Przez kogo ono było tak uczynione? W jakim szczególe odnoszącym się do naszego przedmiotu Szatan dokonał tego fałszerstwa? W jaki sposób osiągnięte będzie zbawienie w następnym Wieku? Przez jaką usługę Chrystus będzie pomagał światu w Tysiącleciu? Jaka jest różnica między usprawiedliwieniem Wiek Ewangelii a Wiek Tysiąclecia? Dlaczego papieskie usprawiedliwienie jest fałszywe? Co dowodzi, że ono jest błędne? Co fałszuje papie-

ski chrzest, jego urząd, msza, czyściec, pokuta, zakonnicy i zakonnice, śluby, ascetyzm, umieszczenie w rzędzie błogosławionych, kanonizacja, dobre uczynki, modlitwy do świętych a szczególnie do Marii i Piotra, odpusty, bierzmowanie, papieska Wieczerza Pańska, wyświęcanie, ostatnie namaszczenie, małżeństwo, tradycja jako część źródła i prawidła wiary, idea wiary, relikwie, czczenie obrazów i posągów oraz święcenie świąt? Jak te rzeczy są spokrewnione z papieskim usprawiedliwieniem? Jak papieski sposób zbawienia jest spokrewniony z usprawiedliwieniem z wiary? Jakie jest przeciwieństwo między nim a biblijnym usprawiedliwieniem? Co się objawiło zaraz na początku protestanckiej reformacji?

(6) Kto jako pozafiguralny Jakub był głównie czynny w spłodzeniu pozafiguralnego Lewiego? Jaka była jego pozycja w Reformacji? Jakie są główne wydarzenia z wczesnego życia Lutra? Gdzie ukończył on uniwersytet? Co on uczynił po ukończeniu uniwersytetu? Co więcej uczynił tego samego roku? Jakie były jego główne czynności zanim stał się reformatorem? Kiedy i przez co rozpoczął on Reformację? Z kim i na jaki temat prowadził spór w 1519 roku? Jakie są tytuły jego dwóch głównych dzieł reformacyjnych? Co on uczynił w roku 1520? Jakie są główne wypadki jego życia w łączności z sejmem w Wormacji? Co uczynił cesarz? Co się stało z Lutrem zaraz po tym? Co on robił w następnym dziesięciu miesiącach?

(7) Jaki byłby charakter pracy Lutra, gdyby umarł, gdy był w Wartburgu? Jakiemu reakcyjnemu pogładowi on tam się poddał? Z jakim skutkiem? Co on uczynił z ruchem reformacyjnym, który zaczął? Czego on jest bohaterem? Jakie były niektóre z jego charakterystyk? Jak on stoi wobec dwudziestu największych mężów na świecie? Jakie pytanie powstało w umyśle autora wobec jego reakcyjnego i sekciarskiego ducha i błędów powstałych od 1522 roku i nadal? Której wielkiej prawdzie był on wierny? Jak jego praca względem tej prawdy może być przyrównana do pracy innych reformatorów względem ich szafarskich prawd? Co on dał drugim reformatorom? Jakie on zajmował miejsce w porównaniu z innymi reformatorami?

(8) Co w Lutrze dopomoże nam ocenić jego pokrewieństwo do usprawiedliwienia z wiary? Jakie jego dwie znamienne charakterystyki były powodem, że on uchwycił się usprawiedliwienia z wiary, jako psychologicznej konieczności dla siebie? Jak papieski legalizm oddziałł na jego uczucie ku Bogu? Jak papieżstwo

proponowało zadowolić pragnienia jego serca? Co on najpierw uczynił zgodnie z papieską metodą zbawienia? Jakie ćwiczenia papieskie wykonywał, aby osiągnąć usprawiedliwienie? Czego one mu jednak nie dały? Dlaczego? Jaki był tego skutek wobec niego? W jaki sposób pewien brat zakonnik starał się mu pomóc? Jak długo trwało to doświadczenie Lutra?

(9) Co mu przyniosło ulgę? Które ustępy Pisma Świętego szczególnie przyniosły mu błogosławieństwo? Jakie prawdy on przez to zobaczył? Do czego one pobudziły go? Jaki był skutek tego? Co jego doświadczenie dowiodło? Jakie miejsce zajęła ta doktryna w jego życiu i nauczaniu? Jaki był skutek naruszenia ulubionej doktryny Lutra w wyniku sprzedaży odpustów przez Tetzela? W jakim jego dziele jest prawdopodobnie najlepiej omówiona doktryna o usprawiedliwieniu?

(10) Co ta doktryna wyrwała i na podobieństwo czego? Czego wielu nie potrafi wyciągnąć ze swych zasad i jak się ta sama rzecz miała z Lutrem? Kiedy on osiągnął pokój z Bogiem przez usprawiedliwienie z wiary? Jak długo to trwało zanim on zaczął wyciągać konkluzje z doktryny o usprawiedliwieniu przeciw papieskiemu błędowi? Pod jakimi okolicznościami? Co Luter wymagał, jako spowiednik? Jak on postępował ze swymi penitentami, którzy wymagali rozgrzeszenia na podstawie odpustów Tetzela? Jaka jest papieska teoria odpustów? Co było początkiem i upadkiem odpustów? Za jakie grzechy były czasem dawane odpusty? Jakie było doświadczenie Tetzela około tej linii z pewnym szlachcicem?

(11) Co objawiał handel odpustami? Jak podzielał bezwstydną handel na Lutra? Co było okazją do odrzucenia tego handlu przez Lutra? Dlaczego tak się stało? W jaki sposób Luter zrobił postęp w Prawdzie przez spory z dr Eck? Jak usprawiedliwienie z wiary doprowadziło Lutra do odrzucenia mszy, czyśćca, zasługi „dobrych uczynków”, życia klasztornego, celibatu, zasług świętych dla odpuszczenia grzechów, idei, że święci wstawiają się za nami i że mamy modlić się do nich, zabobonnego czczenia relikwii, statui i obrazów Marii, jako królowej niebios i pośredniczki między wierzącymi a Bogiem i Chrystusem, uczynków pokutnych, papieskiego kapłaństwa i hierarchii, papieskiego sakramentalizmu, papieskiej idei o Kościele i że Kościół Rzymski jest prawdziwym Kościołem? Krótko mówiąc, co ta doktryna uczyniła z papieskim systemem? Gdy zastanowimy się nad tym rezultatem, to co podziwiamy?

(12) Czy Luter rozumiał wszystkie zarysy o usprawiedliwieniu z wiary? Jakich czterech zarysów on jasno nie rozumiał? Czy mamy go obwiniać za te niedostatki? Jeżeli nie, to dlaczego? Co powinniśmy czynić ze względu na udzielenie Lutrowi tak wielkiego światła?

(13) Jaką wielką pomyłkę uczynił Luter? Pod którym panowaniem on to uczynił? Jak doszło do tego, że on uczynił tę pomyłkę? Jak on ją zaczął? Co Carlstadt i jego zwolennicy uczynili? Jak oni postąpili? Jakie wrażenie wywarło na Lutrze ich postępowanie? Co Luter uczynił przeciw temu? Jakie wrażenie wywarł ten czyn Lutra na Fryderyku Mądrym? Jak Luter odtąd postępował w sprawach Reformacji? Do jakiego stopnia udało mu się pozyskać ludzi z papieżstwa? Co on uczynił, żeby utrzymać coraz większą liczbę zwolenników? Pod którym nadzorem? Z czyją pomocą? Jaki był skutek takiego postępowania w odniesieniu do innych Reformatorów i jego króla? W jakich zakresach jego czynności postępowały? Jaki był ogrom jego pracy w porównaniu z innymi? Której pozafigury był on częścią w tej działalności? W jakich trzech czynnościach brał on udział? Jaki był skutek jego niewoli na jego charakter i pracę? Jaką opinię powinniśmy mieć o Lutrze?

(14) Jakie jest właściwe oszacowanie zdolności luterzańskich teologów? Wymień trzech największych luterzańskich wodzów utracjuszy koron. Jak oni się równają z głównymi wodzami utracjuszy koron innych kościołów? W skróceniu określ Chemnitz, Gerharda i Calova w ich pismach i działalności. Jak Chemnitz, Bellarmine i Gerhard działali jeden ku drugiemu? Jak się nazywali jeszcze inni luterzańscy wodzowie utracjuszy koron? Co oni przygotowali odnośnie doktryny o usprawiedliwieniu z wiary? Określ pracę Gerharda na ten przedmiot. O czym przekonali się katolicycy teologowie?

(15) Co było misą tych wodzów utracjuszy koron? Jak ona naprawia błędne postępowanie mając na uwadze pychę, własną sprawiedliwość człowieka, samoufność, samopojednanie, samousprawiedliwienie, samowystarczalność, samorozwój aż do doskonałości, zniewagi Chrystusa, poglądy znieważające Boga, zuchwałość księży i hierarchizmu, kuszenie Boga przez grzech, niewiarę, rozpacz, brak miłości, nienawidzenie drugich, ducha bojaźni i niewdzięczności, oziębłość ku drugim, pożądlivość i mdłość grzechu? Do czego zastosowali oni tę doktrynę, a czyniąc to, co ofiarowali?

(16) Przeciw jakim nieprzyjaciołom pozafiguralny Elisama musiał stanąć do walki? Jak się nazywali trzej najzdolniejsi z tych nieprzy-

jaciół? W jakim zakresie każdy z nich pracował? Który z nich był najzdolniejszy? Jakie były jego główne charakterystyki? Co papież Sykstus VI uczynił z jego „Dysputacjami”? Jak jego dzieło jest oceniane przez teologów katolickich i protestanckich? Jakiego błędu trzymali się luteranie odnośnie celu usprawiedliwienia z wiary, który był dla nich niekorzystny w walce przeciw rzymskim kontrowersjonistom? Co pozafiguralny Elisama osiągnął w swoich kontrowersjach z Rzymem?

(17) Jak pozafiguralny Elisama zbił następujące argumenty papieskich kontrowersjonistów: (1) że usprawiedliwienie znaczy uczynienie człowieka sprawiedliwym, przez dobre uczynki; (2) że przez uczynki Zakonu, o których Apostoł Paweł mówił, że nie mogą usprawiedliwić, miał na myśli uczynki odnoszące się do obrzędów zakonnych, a nie do dziesięciu przykazań; (3) że sama natura dobrych uczynków jest aby usprawiedliwić; (4) że Bóg nie dałby Zakonu z ofertą żywota, gdyby człowiek nie mógł urzeczywistnić tejże oferty; (5) że wiara sama nie jest wystarczająca aby usprawiedliwić; (6) że sprawiedliwość jednego nie mogłaby usprawiedliwić drugiego?

(18) Jak pozafiguralny Elisama zbił następujące argumenty papieskich kontrowersjonistów: (7) że Bóg nie dozwoliłby Kościołowi błędzić w nauce o usprawiedliwieniu; (8) że dobre uczynki są warunkiem dostania się do nieba; (9) że zasługa Chrystusowa nie zadowala sprawiedliwości, lecz jest to wlanie miłości w serce, która czyni sprawiedliwym; (10) że katolicka doktryna o usprawiedliwieniu jest prawdą, ponieważ przychodzi z Boskiego nieomylnego „kanału”? Jaki był charakter zbijań pozafiguralnego Elisama?

(19) Co pozafiguralny Elisama ofiarował na końcu? Jak on użył naukę o usprawiedliwieniu z wiary w pobudzeniu do uwielbienia Boga i Chrystusa? Do wiary, nadziei, miłości, i posłuszeństwa? Do pocieszania? Do samokontroli i cierpliwości? Do poświęcenia? Do wzmocnienia? Do pokoju? Do radości? Do przebaczenia? Do rodzicielskiej dobrotliwości, cierpliwości i litości? Do miłości ku grzesznikom? Do pokory? Do szczerości? Do sprawiedliwości? Do męstwa? Do odwagi w obliczu śmierci? Do braterskiej miłości? Do nienawiści grzechu? Tak czyniąc, jak on zastosował doktrynę o usprawiedliwieniu z wiary?

(20) Jakie właściwe miejsce ta doktryna dała Luteranickiemu Kościołowi? Dlaczego? Jak powinniśmy czuć się względem usług pozafiguralnego Elisama?

(21) Nad jaką grupą książących ofiar zastanowimy się następnie? Kto reprezentował tych ofiarników? Co słowa Gamalijel i Pedasur znaczą? Jak ich znaczenia stosują się pozafiguralnie? W której figurze jest opuszczony Kościół Kongregacyjny? Gdzie on należy w tej figurze? Dlaczego? W których denominacjach jego specjalna nauka została przyjęta? W jakiej figurze jest on przedstawiony? Przez które pokolenie?

(22) Jaka figura ilustruje Kościół organizacyjny? Czym jest Kościół z tego punktu zapatrywania? Co jest przedstawione przez kręgosłup ludzki? Przez siedem kręgów szyjnych, dwanaście kręgów piersiowych i ich dwanaście par żeber? Pięć kręgów lędźwiowych? Kość krzyżową i kość ogonową? Prawe ramię i prawą rękę? Lewe ramię i lewą rękę? Prawą nogę i stopę? Lewą nogę i stopę? Stopy odrębnie od nóg?

(23) Kto rządzi Kościołem? Jakie klasy sług On używa w Kościele? Jakie są ich odrębne funkcje? A jakie Apostołów i „onego Sługi”? Wszystkich innych? Co nie jest ich funkcją. Czego miejscowy kościół nie może uczynić innemu miejscowemu kościołowi lub powszechnemu Kościołowi, czy też na odwrót? Jakie jest pokrewieństwo między nimi? Kto jest Głową miejscowego kościoła? Kto pod Nim rządzi jego sprawami? Jak to oddziałowuje na zbór? Określ władzę Dwunastu i „onego Sługi” pod tym względem a także przywileje i ograniczenia wszystkich innych.

(24) Podaj w skróceniu treść dwóch poprzednich paragrafów. Jakie pokrewieństwo mają te rzeczy do szafarskiej doktryny Kościoła Kongregacyjnego? Określ tę doktrynę. Jakie trzy rzeczy ona obejmuje? Jak zbór stoi w pokrewieństwie do wszystkich innych chrześcijan i zborów? Jakie dwa słowa określają tę doktrynę?

(25) Co można uczynić z tą doktryną? Kto potwierdził tę doktrynę? Jakie siedem rzeczy dowodzą jej prawdziwości, o ile się to tyczy rządzenia przez kongregację swymi sprawami? Co za wniosek powinien być wyciągnięty z tych dowodów? Jaki jeszcze fakt jest zgodny z tym wnioskiem? Co ilustruje tę zgodność? Dlaczego Kościół Kongregacyjny stoi na zachodzie pozafiguralnego Przybytku?

(26) Kto zapoczątkował ruch, później przekreślony na Kościół Kongregacyjny? Jakie są główne zarysy jego historii i czynności do 1578 roku? Od 1578 do 1580?

(27) Do czego jego czynności pobudziły go? Dlaczego? W ilu więzieniach był on więziony?

kie były jego działalności i nieszczęścia w Holandii? Co on uczynił w roku 1583? Co zdaje się być powodem jego dziwnego postąpienia? Co czyniono w Anglii z jego naśladowcami i książkami i to przez wiele lat?

(28) Przeciw jakim błędom protestował w swych naukach br. Browne? Co on przywrócił? Przeciw czemu? Co było korzeniem, pniem i gałęziami tej wielkiej apostazji? Od którego punktu zaczęła się apostazja? Co jest, a co nie jest biblijnie wyznaczonym urzędem starszego? Jaki był stan starszych podczas okresu efeskiego? Dlaczego? Jaki skutek to wywierało na starszych, chciwych władzy? Co Apostołowie, zwłaszcza Św. Paweł, uczynili odnośnie apostazji? Jaki był skutek? Kiedy odstępstwo zaczęło objawiać się otwarcie? Wyjaśnij tę sprawę. Jak działalności przesiewaczy Żniwa Żydowskiego są spokrewnione z tą apostazją? Potwierdź tę odpowiedź.

(29) Udowodnij, że kościoły apostołskie zwykle miały więcej niż jednego starszego, czyli biskupa. Jak ci starsi się różnili? Jak to ma być uważane? Jak starsi uważali tę różnicę? Jak można to usprawiedliwić? Do czego to zwykle doprowadzało? Jak należy zapatrywać się na to? Co byłoby lepszym sposobem postępowania odnośnie przewodniczenia zebraniom starszych i zebraniom zgromadzenia? Jak bracia na początku okresu Smyrneńskiego zaczęli wyrażać się o tym starszym lub biskupie? Jak Nowy Testament używa słów starszy i biskup? Daj dowód na to. Które słowo stopniowo zaczęło być wyłącznie zastosowywane do przedniejszego starszego? Co to przyniosło z sobą? Jakie różnice wystąpiły w tym błędnym rozwoju? Kiedy ten pogląd stał się ogólnym? Dlaczego taki urzędnik był uważany za koniecznego? Określ listy Ignacjusza. Jakiego charakteru jest ich wiarygodność? Jeżeli listy te są wiarygodne, jakiego poglądu wg nich był około 116 R. P. Ignacjusz odnośnie biskupów i starszych? Jaki był charakter przewagi tego błędu? Jaki pogląd zaczął nauczać Cyprjan w 251 R. P.? Około którego czasu ten pogląd wszędzie górował?

(30) Jaki jeszcze błąd towarzyszył temu? Za czasów Cyprjana jacy biskupi funkcjonowali, a jacy jeszcze nie funkcjonowali? Jakie zło biskupi wyrządzili starszym? Jakie zło starsi wyrządzili zborom? Jak i jakim sposobem oni to uczynili? Jak oni odróżniali się od swoich braci? Jaki był skutek tego? Szczególnie kiedy?

(31) Co było pierwszym sposobem w osiągnięciu tego celu? Co było drugim? Co było trzecim? Jaki był skutek tego dla kleru, quasi-

kleru i laików? Jak to się rozwijało pod względem czasu w rozmaitych miejscowościach? Kiedy omawiany błąd był całkiem powszechny? W łączności, z jakim wypadkiem?

(32) Co było następnym wzrastającym błędem? Przez jakie stadia ten błąd wzrósł? Co przyczyniło się do rozkrzewienia tego błędu? Daj przykład z czasów apostołskich właściwego użytku pomocy od sąsiedniego zgromadzenia w czasie potrzeby. Jaka była różnica w zasadzie między tym przypadkiem a wzrastającym błędem? Dlaczego? Co oni uczynili? Co to uczyniło z porządkiem Pańskim odnośnie niezależności każdego zboru? Jakie zebrania odbywali biskupi? Co te zgromadzenia czyniły kościołom? Gdzie nie znajdujemy takiej unii kościołów i takich synodów lub soborów? Kiedy i dlaczego odbyły się pierwsze synody? Określ rozwój soborów. O jakich dwóch kierunkach spraw one decydowały dla kościołów? Gdzie i kiedy odbył się pierwszy powszechny sobór? Jakie doktryny on szczególnie uchwalił? Pod jaką karą były one wprowadzane? W jaki sposób myślano o soborach powszechnych? Jaka teoria była podstawą tego? Jakie specjalne dwie rzeczy wynikły z tego zjawiska?

(33) Streść apostazję dotąd badaną. Jakie jeszcze mylne rozwinięcie powstało? Jak ono było usprawiedliwione? Jak doszło do tego? Określ sferę działalności biskupa zanim ten mylny rozwój się zaczął. Daj kilka ilustracji przedstawiając różne strony stanowiska biskupa przed nastaniem biskupa diecezjalnego.

(34) Jak diecezjalny biskup stoi wobec biskupa zborowego? Jak powstał diecezjalny biskup? Co było diecezją? Czym w tej łączności był biskup pozamiejski? Jak on stał się pastorem (księdzem) w kościele?

(35) Co było następnym krokiem apostazji w organizacji? Którzy biskupi stali się metropolitami? Kiedy oni powstali? Kiedy i gdzie oni dostali swoje tytuły? Jakie były ich władze i jaki był ich zakres działania? Przytocz przykład na ten punkt.

(36) Na ile prefektur Konstantyn podzielił cesarstwo? Co później było dołączone do nich? Jaki tytuł był dany metropolitom w stołecznych miastach tych prefektur? Komu początkowo były nadane te tytuły? Który sobór dał im te tytuły? Jak biskup rzymski postąpił względem tego tytułu? Dlaczego? Co on wziął zamiast tego? Kiedy i gdzie czwarta stolica patriarchy była utworzona? Jaka była ranga tego, który ją obejmował? Kiedy piąta stolica patriarchalna była utworzona? Które stolice patriarchów były w ciągu trzech lat zniszczone?

Przez kogo? Określ jurysdykcje i władze patriarchów. Którzy metropolici nie podlegali władzy patriarchów?

(37) Jaki powstał spór o równość? Jakie 18 powodów doprowadziły do tego, że papież wyszedł z tego sporu, jako głowa wszystkich kościołów? W którym stuleciu?

(38) Jak powstała świecka władza papieża, jak się powiększała i doszła do najwyższego szczytu? Jak zaczęła zmniejszać się i jak się zakończyła? Jak jego religijna władza nad wieloma ludźmi zaczęła zmniejszać się?

(39) Jaką odpłatę za uzurpacje otrzymali starsi, biskupi metropolici, kardynałowie, patriarchowie i papież? Jakie jest pokrewieństwo szafarskiej doktryny Kościoła Kongregacyjnego wobec każdego zarysu organizacyjnej apostazji? Co trzeba pamiętać, aby dobrze oszacować ruch Browne? Dlaczego?

(40) Kiedy, przez kogo i przez jaką naukę był ten ruch zamieniony w sektę? Kto nieco później głosił ten nowy pogląd? Kto zawiózł go do Ameryki? Kto był głównym jego krzewicielem w Ameryce? Którzy dwaj mężowie przywrócili czysty kongregacjonalizm w Ameryce? Kto jako późniejszy obrońca kongregacjonalizmu krzewił go w 19-tym stuleciu? Kto jest figurą na nich? Jakie zasady kongregacjonalne oni skazili w tworzeniu z ruchu Browne zorganizowanej denominacji i przez napisanie ich credo?

(41) Co pozafiguralny Gamalijel musiał uczynić, by ofiarować swoją misę? Jak on ofiarował swoją misę przeciw grabieżcom władzy i żądnym panowania starszym, biskupom, metropolitom, patryjarchom, kardynałom i papieżom? Jak ona naprawia pychę kleru, bezbożną ambicję, uzurpacje, tyranie, oszukaństwo, zabobony, samowywyższenie, ciemnienie i błąd? Łupiestwo, degradację, ciemnotę, słabość, formalizm, światowość i służalczość ludzi, wytwarzane przez klerykalizm? Szukających stanowiska i uzurpatorstwa w miejscowym zborze? Planujących kontrolowanie zboru w jego rozmaitych funkcjach? Niebraterskość? Pożądliwość? Kłótność? Próżność? Niepoddanie? Nieprzystojne postępowanie starszych lub diakonów? Lenistwo? Niedbałość? Obojętność? Co ona czyni w wymierzaniu karności w przestępstwach, w zrywaniu i przywracaniu społeczności? W streszczeniu, co pozafiguralny Gamalijel dokonał przez taką czynność?

(42) Co więcej pozafiguralny Gamalijel uczynił? Pod jakimi względami? Jak on odpowiedział na zarzut, że zborowi nie można bezpiecznie polecić władzy? Na potrzebę zdolniej-

szych sług w zborze, którzy dają się użyć pod klerykalizmem? Na potrzebę takich rządów, aby utrzymać porządek? Na zarzut prezbiterianów twierdzących, że ideałem rządu kościelnego według Pisma Św. jest arystokracja składająca się z miejscowych i synodycznych starszych? Na argument prezbiterianów co do nazw i słów w Piśmie Św. opisujących starszych i ich pracę?

(43) Jakimi czterema sposobami pozafiguralny Gamalijel zbił episkopalne argumenty o następstwie apostołskim jako przeciwne kongregacjonalizmowi? Jakimi pięcioma sposobami on dowiódł Pismem Św. błędności twierdzenia biskupów, że jako władcy nad prezbiterami byli oni władcami nad zborami? Jakimi trzema sposobami on zbił twierdzenia metropolitów (arcybiskupów), kardynałów i patriarchów? Jakie odpowiedzi oni dali papieżowi na jego pretensje do władzy? Co on dokonał przez te zbijania?

(44) Co znaczy jego ofiarowanie łyżki? Jak on pokazał, że kongregacjonalizm doprowadza do sprawiedliwości wobec Boga? Chrystusa? Wobec braci? Urzędników zborowych? W urzędnikach zborowych? Do pokory? Do powiększania poczucia osobistej odpowiedzialności w sprawach zborowych? Do braterskiej miłości i wzajemnej troskliwości? Do cichości? Do długiego znoszenia? Cierpliwości? Do miłości i obrony wolności? Do ofiary? Do poznania właściwego pokrewieństwa w Ciele? Do wiary? Do miłości i posłuszeństwa prawu i porządkowi? Do nie światowych metod? Do świętobliwości? Do wydawania świadectwa w swej własnej społeczności i na zewnątrz? (Nadmień niektóre skutki tej ostatniej czynności). Do wzajemnych pokrewieństw starszych i zboru? Czym w streszczeniu jest ofiarowanie łyżki przez pozafiguralnego Gamalijela?

(45) W jakich innych denominacjach kongregacjonalizm był przyjęty i przyniósł błogosławieństwo? Co ta doktryna uczyniła onemu Słudze? Co on uczynił z nią? Kto po jego śmierci wystąpił przeciw niej? Która organizacja jest głównym winowajcą? Jak? Jaki specjalny błąd pomógł do tego błędnego wzrostu?

(46) Określ rozmaite formy klerykalizmu praktykowane między wieloma z ludu w Prawdzie. Co oni uczynili z rządem zborowym? Jak niektórzy z ludu w Prawdzie sprzeciwiają się temu? Jak inni poddali się klerykalizmowi? Co to nam przypomina? Jak długo klerykalizm będzie panował wśród ludu w Prawdzie?

(47) Jakie stosowne napomnienie autor kie-

ruje do oświeconych Epifanią braci? Do ich starszych? Do zborów mających wiernych starszych? Do zborów mających starszych żądnych władzy? I do wszystkich ogólnie? Jaki będzie skutek, jeżeli to napomnienie będzie przestrzegane?

(48) Ile wierszy dotąd zbadaliśmy z 4 ks. Moj. roz. 7? Którego pokolenia ofiary będziemy teraz badali? Gdzie pozafigurą Benjaminitów była już podana? Co rozumiemy w tej łączności przez słowo „fanatyczne”? Kto może służyć pod tym względem, jako przykład? Wyjaśnij rozmaite zarysy tych przykładów. Jakie zło towarzyszy takim manifestacjom?

(49) Co powinno się pamiętać przy badaniu pozafiguralnego Benjamina, Manasesa i Efraima? Wytłumacz różnicę między obrazem Jakuba a obrazem przybytku względem tych właśnie pokoleń, figurę i pozafigurę. Jaka rzecz godna uwagi jest połączona z tymi trzema pokoleniami na zachodzie figuralnego i pozafiguralnego przybytku? Dlaczego te zmiany były uczynione? Co to prawdopodobnie znaczy?

(50) Kto był księżciem nad pokoleniem Benjaminowym? Co oznaczają imiona *Abidan* i *Gedeoni*? Co ich znaczenie reprezentuje?

(51) Co jest szafarską prawdą sekt fanatycznych? Co jest szczególnym zarysem ich poglądu na prawdziwą religię? Do czego to ich doprowadza? Gdzie to się jasno objawia? Co jest błędem a co prawdą w tym poglądzie? Jak osiągamy równowagę w tej sprawie?

Określ rażące przejawy wśród sekt fanatycznych i ich rezultat.

(52) Jak na ogół zapatrujemy się na ich szafarską prawdę? Co potrzeba było do uzupełnienia tej prawdy? Dlaczego nie mogli dać całej prawdy? W jaki sposób jest to reprezentowane przez ich stanowisko koło przybytku? Jaką prawdę Bóg im powierzył? Jak się nazywają główni ich wodzowie utracjusze koron? Do której z sekt każdy z nich należał? Co dobrego znajdujemy w tych wodzach?

(53) Co uczyniło ich prawdę pokarmem na czas słuszny? Jakie były warunki w Europie za czasów Jerzego Foxa w państwie? kościele? społeczeństwie?

(54) Jakie były wówczas warunki i władcy w Szkocji i Anglii?

(55) Jakie były warunki w kościele w Szkocji i Anglii za czasów Jerzego Foxa? Jakie trzy partie powstały w Kościele Anglikańskim? Wymień cztery formy zła, jakie wyszło z tych partii? Jaki był skutek tego zła? Jaka religijna potrzeba dała się zauważyć w całej Europie? Jak Bóg zaspokoił tę potrzebę?

(56) Kto był narzędziem Pańskim aby ogłosić tę potrzebną prawdę? Kiedy on się urodził? Na jaki czas przypadł jego okres kształtowania? Jaki był jego charakter, gdy był chłopcem? Gdy był młodzieńcem? Co on uczynił, aby osiągnąć religię? Kogo on się radził? Jaki był skutek? Co on wtedy uczynił? Co było mu radzone na zaspokojenie głodu serca? Jak i kiedy znalazł on pokój? Co uczynił tego samego roku? (*C.d.n.*).

SIOSTRA RAY ALLEN BROWNE JOLLY SKOŃCZYŁA SWÓJ BIEG

(P'74, 79)

UMIŁOWANA żona Redaktora i wierna towarzyszka w szczęśliwym życiu małżeńskim i we wspólnej służbie Pańskiej przez ponad 64 lata skończyła swój bieg w tym życiu 24 lipca [1974 r.] wchodząc spokojnie do snu śmierci w jej 92 roku życia. Nasz drogi br. August Gohlke, który znał ją od swego wczesnego dzieciństwa i który przez wiele lat był ściśle zespolony z nią w służbie Pańskiej, miał poruczoną usługę pogrzebową, w której mu dopomogli inni. Wielu zgromadziło się tutaj wieczorem 27 lipca, aby oddać jej ostatni szacunek. Przed wykładem br. Gohlke, na który on wybrał, jako swój podstawowy tekst Psalm 40: 2-4, siostra Sulainis z Michigan odśpiewała ulubioną pieśń siostry Jolly „Na Opoce Wie-

ków” (nr 251). Bracia John Davis, Martin Culler i Mark Hedman odśpiewali dwie zwrotki z pieśni „Poranek Zmartwychwstania” (nr 169) przy grobie na pięknym Cmentarzu Laurel Hill w mieście Orangeville, Pennsylvania, gdzie urodził się Redaktor i jego dwóch synów, bracia Leonard i Gould - obecnie są oni w Engelhard, stan Północnej Karoliny. Pozostali przy życiu obejmują również cztery wnuczki (wszystkie poświęcone w Prawdzie) oraz pięć prawnuczków.

Wielce oceniamy liczne pocztówki, listy i inne wyrazy sympatii oraz dary ku pamięci siostry Jolly dla popierania poselstwa Ewangelii — specjalnego brzemienia jej serca.

W bardzo młodym wieku siostra Jolly przy-

jęła Chrystusa, jako swego osobistego Zbawiciela i poświęciła swoje życie Bogu. Mając lat 12 służyła ona jako organista w Kościele Baptyskim w Suffolk, stan Virginia. Będąc małego wzrostu, musiała się ona opierać o ławkę i mniej lub więcej chodzić po pedałach grając na organach. Jej ojciec Jan Allen Browne kupiec z miasta Suffolk, przyjął poselstwo Prawdy Żniwa i pouczył o nim swoje trzy córki. Siostra Jolly, jego najmłodsza córka, przyjęła Prawdę mając lat 19, a potem przez lata służyła, jako kolporter i roznosiciel literatury Prawdy. Po naszym ślubie, który odbył się w r. 1910, kolportowaliśmy razem. Radowała się ona ze swoich przywilejów służenia i ofiarowania się na korzyść Ojca Niebiańskiego, jej Pana i Zbawiciela Jezusa Chrystusa, braci i cennego poselstwa Prawdy, które lubiła opowiadać dla błogosławienia drugich.

Ofiarując swoje cielesne pragnienia była ona zadowolona, gdy dała w opiekę poświęconym rodzicom Redaktora, naszego syna mającego trzy miesiące, a ona podjęła na nowo pracę kolporterską w r. 1911. W r. 1912 przyjęliśmy zaproszenie br. Russella, aby przyjść (z naszym małym synem) do Bethel i do Przybytku Brooklyńskiego w celu dopomagania w pracy Pańskiej, gdzie ona służyła, jako organista i w inny sposób. Po urodzeniu się naszego drugiego syna w r. 1913, br. Russell chciał, abyśmy nadal pozostali, z czego byliśmy zadowoleni.

Po śmierci br. Russella zamieszkaliśmy we Filadelfii, gdzie s. Jolly okazała się być wyśmienitą gospodynią i bardzo wierną żoną i matką. Ona przyjęła pełną odpowiedzialność w staraniu się o dom i dzieci, podczas gdy znajdowaliśmy się w licznych podróżach pielgrzymkich w St. Zjed. i w innych krajach. Ona wysyłała poselstwo do braci mówiąc: „Z przyjemnością pożyczam Wam mojego drogiego męża na pewien czas, ale proszę mi go zwrócić całego i zdrowego”. Ona ściśle współpracowała z br. Johnsonem i bardzo mało z jego czasopism Prawdy i książek było wydanych, bez jej pomocy w pracy korektorskiej. Po śmierci br. Johnsona w r. 1950

ona dopomagała nam w ten sam sposób w naszej pracy publikacji aż do ostatniego czasu, kiedy ułomności jej podeszłego wieku nie pozwoliły już jej tego czynić.

Siostra Jolly była bardzo pobożna. Ona zawsze stawiała Boga na pierwszym miejscu i starała się poznać wolę Bożą i ją czynić we wszystkim. Wiele razy i przez wiele lat słyszeliśmy ją, jak modliła się do Pana w nocnych godzinach. Krótco przed jej śmiercią w jej ostatnim cierpieniu słyszeliśmy ją, jak modliła się: „Jak długo, o Panie, jak jeszcze długo? Ja chcę iść do domu!” Kilka drogich Sióstr przychodziło zastąpić nas przy s. Jolly i zaopiekować się nią w nocy i w dzień w jej ostatnich kilku miesiącach. Ona stała się bardzo zależna od drugich i nie chciała być sama. Kiedy ją odwiedzaliśmy i wyrażaliśmy jej uczucia, to przytulała się do nas i mówiła: „Proszę, nie opuszczaj mnie”. Ale kiedy przypominaliśmy jej, że powinniśmy iść, by doglądać pracy Pańskiej, a potem spytaliśmy się jej: Czy teraz chcesz, abym tu pozostał z tobą albo czy chcesz, bym poszedł i zajął się pracą Pańską? To ona zawsze uwalniała nas z objęcia i mówiła „Pracę Pańską”. Nawet gdy już nie mogła mówić, to kiwała głową na korzyść pracy Pańskiej.

Chociaż będziemy wielce odczuwali brak naszej drogiej towarzyszkii i pomocnicy, to jednak dziękujemy Panu za liczne szczęśliwe lata spędzone razem w Jego łasce i radujemy się jej cenną pamięcią oraz zapewnieniem, że z łaski Pana zakończyła ona swoje doświadczenia zwycięsko. Rozumiemy, że obecnie ona śpi w Jezusie i że Bóg wynagrodzi ją palmą zwycięstwa oraz miejscem w Wielkim Gronie, wśród druhen (Obj. 7:9-17; Psalm 45:14, 15 pieśń 127). „błogosławieni, którzy są wezwani na wieczerzę wesela Barankowego” (Obj. 19:9). Jeżeli Bóg dozwoli, to Redaktor spodziewa się mieć przywilej połączenia się z nią i innymi drogimi braćmi i siostrami w słusznym czasie Pańskim, i wraz z nią i innymi służyć Bogu i Jezusowi przed Tronem oraz śpiewać Ich chwałę przez całą wieczność.

TERAŹNIEJSZA PRAWDA I ZWIASTUN CHRYSZTUSOWEJ EPIFANII
NIEZALEŻNY DWUMIESIĘCZNIK RELIGIJNY
WYDAWANY PRZEZ ŚWIECKI RUCH MISYJNY „EPIFANIA”

Pismo to, wolne od sekt, organizacji i wyznań ludzkich lecz raczej przywiązane do Boga tak jak rozumie Jego Słowo, jest wydawane w obronie Prawdy paruzyjnej udzielonej od Pana przez „wiernego Sługę”, jako podstawy dla wszelkiego dalszego rozwoju prawdy; w obronie zarządzeń czarteru i testamentu, które dał Pan przez „wiernego Sługę”, aby wiązały kontrolujące korporacje i towarzystwa między ludem w Prawdzie, a także w celu przedstawienia i obrony

rozwijającej się Prawdy epifanicznej, która jest pokarmem na czas słuszny dla ludu Pańskiego ze wszystkich klas i grup, tak jak Panu podoba się jej udzielać. Może ono być wysyłane bezpłatnie, podobnie jak za czasów br. Russella, dla biednych z ludu Pańskiego lub innych pragnących tego osób. Zamówienia i wpłaty prosimy kierować na adres: Świecki Ruch Misyjny „Epifania” Zarząd Główny, 1 Oddział Miejski PKO w Poznaniu, numer konta: 63513-53391-136.